

Nr. 11.

Anul I.

Sibiiu.

27. Octombri

1877.

ALBINA CARPATILOR.

Apare 1 cölă și jumătate pe săptămână. ABONAMENTUL pentru Austro-Ungaria: pe an 8 fl., pe 6 luni 4 fl. 40 cr., pe 3 luni 2 fl. 40 cr.; pentru România: pe an 20 lei, pe 6 luni 11 lei, pe 3 luni 6 lei. — Un număr 20 cr. séu 45 bani. — Un volum à 6 cölé 70 cr. séu lei 1.70. — La 10 esemplare 1 rabat. Abonamentele se fac la editorul Visarion Roman în Sibiiu, la colectanți, la oficiile postale și la tóte librării.

Pe Dunăre.

(Din jurnalul meu de călătorii.)

Într'una din zilele lunei lui Iuliu 1876 sosisem în Giurgiu cu trenul dela București. După ce m'am dat jos în frumoasa gară a acestui oraș, atât de însemnat din punct de vedere comercial, cea dintăiu grijă a mea a fost de-a me informa despre timpul plecării vaporului către Brăila, că-cî aveam să călătoresc la Călărași. Mi se spuse, că vaporul va pleca peste o jumătate de oră. Mi-am togmit deci o birjă și am apucat îndată spre schelă. Înțelege ori-cine, că o singură primblare cu birjă numi permitea, să-ni dau bine sama despre orașul, prin care treceam. Voiu anticipa însă împărtășind cetitorilor impresiunile, ce le-a produs Giurgiul asupra mea mai târziu și anume atunci, când me întorceam din călătorie. — Orașul mi se părea pe jumătate european și pe jumătate oriental. Și nici să nu ve mirați de acesta! Giurgiul până în secolul nostru a fost un cuib turcesc și Turcii l'au apërat forțe bine încontra civilizațiunei. Românii de câte-va decenie încóce au pus tóte silințele, ca să reguleze orașul și să-l înfrumuseze. Casele și stradele și-au schimbat pe alocurea cu desăvërsire fisionomia: cărămida a luat locul bârnei, ferul alb a întunecat șindila și pardoséla cu pétră a înlăturat podéla de lemn; prăvăliile în mare parte au încetat de-a mai fi misce pescere fără lumină și fără aer séu misce barace de scânduri. Unele edificie, mai ales gara și gimnasiul, vestiaü cu fală apropiata întrare a Giurgiului în rândul orașelor europene. Firesce, că turnul din piață reprezenta încă trecutul, dar ce nevoiä ar fi. decä el s'ar păstra ca un monument? Am auzit pe unii defăimând orașul din cauza prafului, când e timp frumos, și din cauza noroiului, când e plóie. Dar acestea se găsese în tóte orașele, unde circulațiunea căruțelor e frecuentă.

Sosind la schelă mi-am scos mai întâiu cartea de călătorie; acésta m'a costat destulă trudă, că-cî localul, unde se cântăresc bagagiile și se dau biletele, era plin

îndesat de lume. După aceea m'am tras mai la o parte ca să iaü sama ómenilor și-a lucrurilor de prin prejur. Lângă malul Dunărei se grămădiaü multime de corăbii, mai mari și mai mici, purtând fă-care colorile țerei sale: unele, de curënd sosite, descărcaü marfa adusă din mari depărtări; altele încărcaü produse d'ale țerei și se gătiaü de plecare. Afară pe uscat locul era cuprins de căruțele bivolarilor giurgiuveni, de birje și de care venite de pe la sate. Dorobanții alergaü încóce și încolo păzind pretutindenea buna rënduelă. Călători din tóte țerile și de tóte limbile se îndreptaü unii spre oraș și alții spre Dunăre. Ori cât de interesantă era acéstă privelisce, ea perdu tot farmecul pentru mine, îndată ce ochii mei, purtându-se spre țermurul drept, zăriră pentru prima oră Rusciucul. Tóte privirile mele se pironiră asupra minaretelor. Posițiunea orașului turcesc față de vecinul séu de pe țermurul stîng e din cele mai norocóse. Rusciucul se află pe un teren mai rădicat și fortăreța lui se părea a privi cu mult dispreț la orașul românesc. — Ce s'ar alege de acest Giurgiu — diceam întru mine — decä s'ar întempla vreodată, că să se strice buna vecinătate între densus și între rivalul séu de dincolo? La acéstă ideeä me înfioram. O, Dóme! Nici un an n'a apucat să trecă de atunci, și tunurile din Rusciuc au început să scuipe cu turbare focul lor asupra Giurgiului. Eü unul n'aș dori să vedë astădi acest oraș, care, după cum se spune, e plin de dërmături, plin de tăciuni și de cenușă!

În fișe sună și ora plecării. M'am imbarcat cu ceialți pasageri pe un vapor austriac. Sórele nu-și jumătă-tise încă drumul, când corabia împinsă de aburi începu să brăzdeze valurile marelui fluviu. Cerul era senin și vântul nu bătea din nici o parte. M'am suit iute pe coperiș, ca să dau sațiü lacómiei ochilor. Ce panoramă măreță și încântătoare! Imposantul fluviu, bërtrănul Istru, atât e de

lat, încât abia i se ved țermurii. Măcar că el se apropiă acum de sfârșitul existenței sale, unele lui totuși se arată energice și îndrăznețe. Îți vine să-l asemenezi cu acei bătrâni, cari trăesc anii o sută și mai bine, fără ca să pierdă ceva din vigoarea tineretelor. Pe totă întinderea dintre malul drept și cel stâng vezi plutind vasele în sus și în jos, unele mari, mênate cu foc, altele mici, împinse cu lopeți și cu ajutorul pênzelor. Și cât te simți de surprins, când te pomenesci deodată în fața unei insule, care dă piept voinicesce cu înverșunatul element ce o impresoră din toate părțile! Nu știu ce dor tainic te trage într'acolo. Ți-ar plăcea să te preâmbli prin umbra sălciilor și să rătăcesci prin acea verdéță ce-ți ica ochii. Insulele acestea de ordin ar sunt mari; un sat întreg ar avea loc în câte una. Ele aparțin parte României, parte Turciei, după cum sunt adecă situate, dincóce seú dincolo de firul apei, care forméază mîequina între ambele state. Locuitorii de prin vecinătate își duc peste vară vitele în insule, ca să pășunéscă acolo. Însé privirea Dunărei nu farmecă numai ochii, ci ocupă și spiritul trezind în el o miie de reamintiri. Decă voesci s'o ascultii, ea îți povestesc istoria dela Dariu încóce până la răsboiul de Crimeea. Ți se pare, că vezi oștirile asiatice ale numitului rege căutând o trecătoare mai înlesnicóasă spre a urmări pe Sciții, ce dispar prin pustiurile din nordul Mării-Negre; urméază apoi Alesandru cel Mare cu Macedonenii seú, trece apa în timp de nópte cu scop de-a atăca pe Geții în cetatea lor de lemn. Mai pu la o parte câte-va sute de ani și auđi pașii grei ai legiunilor romane tăbăríte asupra Dacilor. De aci încolo te asurđescé sgomotul produs de roiurile popórelor barbare, ce în decurs de mai mulți secolii bántuiaú ambii țermuri ai Dunării. Trec Goții, Hunii, Avarii, Gepiđii, Comanii și Pecenegii; li se perde urma și pomenirea li se stînge: dar éta că se ivesc Tătarii și mai târđiú Osmanii. Un șir de lupte uriașe se începe în drépta și în stînga Dunărei între apărătorii Crucei și între Semilună. Și cum se numesc vitejii, cari apar pe scenă din partea creștinilor? Ei se numesc în prima liniă Mircea, Stefan, Petru-Rareș și Mihaiú. În timpurile mai din urmă rolurile se schimbă pe teatrul cruntelor întemplerii: se încacără Muscalii cu Turcii și aceste încacărări continuă până în momentele de față. Pe când îți reamintesci toate acestea, Dunărea ți se arată înroșită de sânge; sute de mi de cadavre ți se nêlucesc cufundându-se în noianul apelor ei. Te simți îndemnat a esclama: Câte popóre! ce de răsboie! ce de omor! ..

Dela un timp am părăsit aceste gândiri și rumpénd cu ale trecutului mi-am propus a nu mai ținea samă, decât de vapor și de ómenii din el. Am început să trec în revistă pe toți pasagerii, în a căror societate me aflam. Ei formaú ca un mozaic de diferite naționalități. Ici ședeau Turcii incolăciți, cu ciubucul în mână și avénu-și fiă-care urciorul cu apă lângă sine; coela zăceaú Bulgarii întinși unii lângă alții seú apoi stăteaú răđimați de parapeturi uitându-se nu știu cu ce jale la pământul patriei lor; jos pe pod vedeai câte-o grupă de Greci conversând cu multă vioiciune și gesticulând ca nisce Demostenii; întêlniai apoi din când în când și câte un German flegmatic, care se primbla pintre ceialalți muritori luând aerul de-o ființă superioră și cređénu-se în drept a desprețui tot ce, după ideia lui, este „Gesindel“. Decă vreți, ve voiú aminti

și pe acea rasă de ómeni, care nu lipsesc în nici o parte a lumii și al cărei tip național e cel mai lesne de reînoscute: înțeleg pe jidanul și mai ales pe jidanul de rënd care tot deuna e murdar și scârbos afară din cale. Nu lipsiaú, firesce, nici Româniú, dară despre dênșii n'am să ve spun alta, decât că în totă înfățișarea lor erau fórte diferiți de reprezentanții celor-lalte nêmurii. Póte că fi mai fost și de alte naționalități, dar cine era să-i cescă pe toți. Asemenea nu voiú vorbi nimic despre femeie că-cí femeia cu atât e mai cinstită, cu cât se vorbescé mai puțin despre ea.

După ce mi-am terminat observațiunile etnografice am întrat în restaurant, că-cí stomacul începea să-mi lat de fóme. Cele dóue mese ale restaurantului de clasa dóua erau mai de tot ocupate, încât abia am găsit și un loc. În câte-va momente mi-am făcut tréba gur fiind că omul cu cât e mai flămând, cu atât mănăncă mai iute. Dar apoi și porțiunile din acel restaurant erau așa de mici, de nu te puteai teme, că-ți va rămânea ceva pe fundul farfuriei. Cerusem și ceva de beut, ca să nu ocup numai așa de giaba locul, pe care ar fi voit póte să-l ocupe alt cine-va. Și deú nu-mi prea venia la socotéla să es din restaurant, că-cí doui óspeți de lângă mine începuseră un discurs, care me interesa fórte mult. Eraú doui Nemți, cari vorbeaiú cu mult foc și cu multă pêtrundere de „Dunărea germană.“ E știut, că Nemții au mare slăbiciune pentru acest fluviú și că idealul lor este, să-l germanizeze. Lor nu le e de ajuns cu „Deutscher Rhein,“ mai vor și „Deutsche Donau,“ ca să ai de unde bea apă după cartofi! Și una trebue să le-o la acestor ómeni: argumentele lor sunt de-o evidentă logică non plus ultra. Dunărea, după ideia lor, e germană din nascere; cu atât însé nu e destul: ea trebue să mai de vină germană și prin cultură. Astfel Nemții o vor posedé după cum s'ar esprima ei, de jure și de facto. Dar pân' atunci va mai trece multă apă pe Dunăre cum ar đice Românul.

Am lăsat pe Nemți să-și facă plăcerea discutând nebântuitii colonizarea Dunărei cu compatrioții de ai lor érá eu am eșit pe afară, că-cí timpul era frumos și căldura nu prea mare. Mě primblam când jos pe podul corăbiei, când éráși sus pe coperiș; privirile mele rătăciaú neîmpiedecate acuși pe țermul drept, acuși pe cel stîng al fluviului. Deosebirea topografică între cei doui țermuri se manifestéază la tot pasul și la cea dintăiú vedere. Țermul drept e cu mult mai favorizat dela natură, decât cel stîng: terenul e și mai rădicat și mai variat: șesul e întrerupt de coline și câmpia de păduri. Dincontră, țermul românesc e adâncat și se compune numai din șes báltos; pe alocuria el e fórte monoton și nemiđlocit pe lângă apă prundos și noroios. Ceea ce se vede mai rar pe ambii țermuri sunt satele; dar apoi pichetele militare sunt mai dese și dincóce și dincolo de Dunăre. Se înțelege de sine, că între astfel de împrejurări țermurul stîng are să sufere fórte mult, orí de câte orí se întempleră vêrsări de ape; terenul se înămolesce în mari depărtări și devine pentru mult timp nepracticabil. La cas de răsboiú acésta póte să facă mult réu operațiunilor de pe țermurul stîng, precum într'adevêr s'a și întemplat în primăvara acéstuí an. Orí-cât de interesantă ar fi privelisceea naturei, totuși dela un timp ea devine obositoare, afară numai decă

variațiunea e atât de mare, încât la tot pasul să dai de câte ceva nou și necunoscut. Mie însă mi se părea, ca cum aş vedea mereu tot nunaî cele deja vădute. Dorul începea a me trage cătră locuințe omenesci; omul ca ființă asociabilă nu se simte nici odată pe deplin mulțămît, decă e prea înstrăinat de centruri sociale. Dorul meu nu rămase îndelung neîmpăcat, că-cî étă eram togmaî aprôpe de Oltenița și de Turtucaia. Vaporul se opri în fața ambelor orașe, ca să schimbe căți-va pasageri. Despre Oltenița nu ve voiî vorbi nimic, că-cî ea fiind situată mai înlăuntru pe șesul țermurului stîng n'am putut s'o vëđ de-căt din depărtare; m'am mărginit a-mî arunca de câte-va ori privirile peste faimosul cîmp de bătăliă din răsboiul ruso-turc dela 1853—54. Era cu neputință să nu-mî aduc aminte și de buletinul rusesc cu cei 40 de morți, cari până să ajungă la ușa raiului se făcură 4000. Întempleră această ve las s'o cetiți în cunoscuta poesiă a lui Andreiî Murășanu, că-cî eî me grăbesc să ve spun ceva despre Turtucaia, vecina din față a Olteniței.

Turtucaia n'are schelă ca Oltenița; pasagerii se transportă pe barce dela vapor, și până la vapor. Orașelul e așezat pe un teren deluros, format de cōsta țermurului drept. Ceea ce-ți atrage mai întăiū atențiunea, cînd te găsești în fața unui oraș turcesc, sunt negreșit turnurile seû minaretele giamiilor musulmane, ce se înalță ca nisce hōrne de fabrici pe de-asupra locuințelor. Aceste minarete sunt provēdute pe la miđlocul înălțimeî cu nisce balcōne jur împrejur; aci se urcă la anumite ore preotul turcesc, de anunță cu glas mare credincioșilor, că a sosit timpul rugăciunei. Minaretele sunt numēroșe, cu mult mai numēroșe decăt turnurile bisericelor creștine. Turtucaia era cel dintăiū oraș turcesc, pe care l'am vēđut în vieța mea. Trebuie să mărturisesc, că realitatea a dat de rușine tōte închipuirile ce aveam până aci despre orașele cu fisionomiă orientală. O masă informă de locuințe, mai ales de bārne, grupate fără nici o lege, unele mici ca nisce colibe, altele mai înalte și cu câte un etagiū, ulițele strēmbe, strimte și încurcate, — étă ce era pentru mine Turtucaia, încât am putut să o judec de afară. Proverbiala murdăria de prin orașele turcesci, se părea că nu lipsesc nici în această localitate, atât de bine pusă, spre a putea fi spălată și curățiță de ploî. Jos lângă mal, pe la marginea apeî, o mulțime de pescari, copii și ômeni bētrăni, erau ocupați cu vênarea nutrimentului obișnuit. Unii pescuiaū cu undița, alții c'un fel de saci largi și rari, aninați de vērful unei prăjini, și éra alții cu plasa, — unii de pe uscat și alții din lumrițe. Căți-va bētrăni ședeau încolăciți mai la o parte și priviaū în tăcere cînd la pescari, cînd la vapor. Mai era și alt public atât de Turci, cât și de Bulgari, care venise, să primescă pe nisce călători, ce sosiaū, ori apoi să-și iea diua bună dela alții, cari plecaū.

Vaporul nostru nu zăbovi mult în fața Turtucaiei; dară și după ce vasul se puse în mișcare, privirile mele rămaseră încă pironite asupra orașului, de care me despărțiam. Încetul cu încetul l'am pierdut din vedere. Într'aceea pe coperișul vaporului, fără ca să fiū băgat de samă, se instalase un grup de ômeni fōrte interesant: erau nisce Turci cu femeile lor. E probabil, că ei se îmbarcaseră din Turtucaia. Ședeau unii lângă alții formând ca un cerc; femeile se aflaū la miđloc și bărbații pe de margini. Acestia mai conversaū din cînd în cînd unii cu alții; dar cadmele

nici nu căscaū gura. Ele erau învălitate cu ștergare albe peste tōtă fața, numai ochii, nasul și gura li se vedea; erau trei, decă nu me înșel, și tōte se adăpostiaū sub un mare umbrar (umbrelă); țineaū capul în jos și nu se uitaū în nici o parte. Eă le observam din depărtare, că-cî nu voiam să supēr pe Turci apropiindu-me prea mult. Sērmanele femeî, se vedeaū, că sunt sclave! Fața lor cea albă și afectată d'un fel de palețime era dovada cea mai învederată, că ele nu prea es din casă, că sōrele și vântul nu se prea ating de dēnșele. Dar pentru a vedea asemeni femeî, nu trebuie să mergi tot deuna în Turcia: le găsești adeseori și prin mănăstirile catolice de călugărițe. Aceste din urmă, ce e drept, nu cunosc brutalul despotism al bărbaților; dar încolo lumea și pentru ele nu e decăt o pușcăriă pe vieță!

A dōua stațiune, unde se opri vaporul, era portul dela Silistria. El ni se anunțase încă din depărtare prin pēzele și catargurile vaselor, ce staționaū acolo. Cînd te apropii de Silistria, veđi mai întăiū imposanta fortăreță, ce încunună înălțimea din dosul orașului. Zidurile acestei fortărețe îți însuflă respect; gurile de foc îndreptate spre celalalt țermur al Dunărei te fac să simți nu sciu ce fiori chiar și în timp de pace. Silistria încă mi-a adus aminte de răsboiul ruso-turc dela 1853—54. Cine nu scie, cum le-a âmblat atunci Rușilor? Dar de atunci încōce forturile s'au mai perfecționat și au devenit cu mult mai teribile... Dar să ne abatem privirea dela acele cuiburi îngrozitoare, unde mōrtea și necuratul spirit al distrugerii pândesc privilegiul d'a-și putea arēta tōtă urgia, de care sunt capabili! Sosind în portul Silistriei, cea dintăiū grijă a mea era, să examinez orașul; dar afară de minarete și de clădirile de pe mal n'am putut să vëđ mai nimic, de ôre-ce pozițiunea orașului Silistria e cu totul diferită de aceea a Turtucaei. Judecând însă după edificiele dela margine, nu puteam să-mî fac prea mari iluziuni nici despre orașul acesta. Cea dintăiū cafenea de lângă port purta o firmă în limba română. Și nici să nu ve mirați de acesta. Elementul românesc în Silistria e fōrte bine reprezentat. Esistă deja o scōlă românescă destul de considerabilă; mai era apoi vorba, ca Românii să-și zidescă și o biserică, spre a se separa cu totul de Bulgari. În port era multă mișcare pîntre pasageri și hamali. Un număr mare de Turci și Turcoice eșiseră, ca să fiă de față la sosirea vaporului; femeile însă nu erau la un loc cu bărbații. Cei căți-va funcționari, ocupați cu visarea pasapōrtelor și cu trebile vamei, erau toți îmbrăcați europenesce și numai fesul ne mai spunea, că ei sunt Turci. Togmaî pe cînd plecam din portul Silistriei, am făcut cunoscință c'un negutător român, care călătoria de aici la Brăila. L'am întrebat, să-mî spună, cum e orașul, ce mărime are și cât de numērosă e poporațiunea? În loc d'a-mî respunde la aceste întrebări, bunul om me informă cu de-amēruntul despre mēsurile aspre, luate de poliția din Silistria. — După ce înseréză — dicea el — nimeni nu are voiă a âmbla pe strade fără lămpaș; cel ce lucréză încōtra acestei porunci, e rădicat îndată și pus la închisōre. Ômenii poliției cūtreieră cafenelele și decă găseșc pe cine-va după o oră hotărîță, îl bat de-î rump ôșele. Tōte acestea se fac cu scop de-a asigura liniscea mai vērtoș în vederea insurecțiunilor bulgare. Turcii au început a bănuî și pe Bulgarii din Silistria și de aceea sunt atât de aspre mēsurile poliției.

De altfel și noi creștinii ducem mereu gróza Turcilor și numai Dumneđeșu ne mai scie, cum trăim. — Póte că ne-guțătorul silistrian mi-ar fi mai povestit și alte lucruri, dar ne apropiasem de stațiunea românescă din fața Silistriei, unde eu trebuia să me dau jos. Acéstă stațiune — numită Ghicieu — primesce pe pasagerii, cari merg la Călărași seú vin de acolo, de óre-ce orașul acesta nu stă în comunicațiune directă cu vaporul. Călărașii se află situați lângă un braț al Dunărei, anume Borcea, pe unde vasele mari nu circuléză. Toți călătorii, câți aveam să mergem la Călărași trecurăm cu bagație cu tot de pe vapor pe șlepu austriac dela Ghicieu. Abia eșirăm pe podul șlepu-lui, când deodată ne vedurăm încungiurați de o mulțime de luntrași turci, cari ne oferiau barcele lor. Ei nici nu așteptau, să alegi dintre dênșii pe cutare seú pe cutare, ci care cum apuca își lua bagagiul și-ți făcea semn, să-l urmez. El te ducea în barcă, apoi se întorcea tot într'o fugă, ca să mai aducă și pe alții. Dar la o barcă nu e numai câte un luntraș, ci sunt câte două, trei seú și mai mulți, decă barca ei mai mare; fiă-care venia cu câte un pasager, apoi cu altul și érá cu altul.

Astfel ne pomenirăm deodată vre-o nóue inși îndesați în barca luntrașului Mehmet; el și cu cei două soți ai seé adauseră numărul persónelor până la 12. Dar mai aveam fiă-care și bagagiul, care încă trăgea la cumpănă. Barca era plină, cum se cade, și gema de povară. Două luntrași se aședară la lopeți și al treilea la cârmă. Barca începu să se misce dela țermur și cu cât înainta pe valurile vastului fluviu, cu atât se clătina mai tare. Mehmet întinse pênza și vântul se aduse ca al patrulea luntraș. Mergeam tot mai tare și tot mai mult ne depărtam de țermur. Eú unul nu me felicitam nici decum de acéstă promenadă cu barca. Uneori vasul nostru atât de mult se povérnia într'o parte seú într'alta, încât puțin de nu lua apă. La tot pasul își vedeai mormântul deschidându-se în fundul valurilor. Ce fior! mai ales pentru unul ca mine, care nu eram deprins cu așa ceva. Când eșiam din Dunărea vechiă, ca să apucăm pe brațul Dunărei, când

treceam adecă prin gura Borcei, cursul apei mi se părea încă și mai agitat. Toți, câți ne aflam în barcă, ne rugam de Mehmet ca de Dumneđeșu, să fiă cu grijă și să nu ne inece. Dar luntrașul suridea cu nepăsare, purtându-și câte odată mâna la frumoșele mustațe, ce împodobiau bruneta lui față. Sórele se apropia de apus, când ne vedurăm întrași pe Borcea. Călărașii ne apărură sub un aspect atât de superb, încât și se părea, că ai înainte ochilor o Veneție seú alt oraș europén din cele mai frumoșe. Era o adevărată minune, dar numai la distanță de-o oră și jumătate! Pe Borcea ne credeam scăpați de orî-ce pericol; apele ei la început ni se păreau pacinice și asigurătoare. Dar trecu cât trecu, și un vânt înverșunat veni să ne amărescă ultimele momente ale călătoriei. Undele se transformă în stânci de apă, se isbiau cu violință, dispăreau, se iviau érá și tótă furia lor era îndreptată asupra noastră. Barca sălta ca o frunză și luntrașii abia puteau s'o mai cârmuésca. — „Pênza jos! . . . pênza sus!“ striga Mehmet cătră ceialalți soți ai seé, dar nici el, orî cât de iscusit era, nu scia cum s'o mai nimerésca. Mulțamiam lui Dumneđeșu, că vântul acesta nu ne-a apucat pe Dunărea vechiă, cu tóte că și aici el era destul de periculos. Preocupat de greutatea drumului, eú imi uitasem cu totul de Călărași, nu mai țineam samă de aspectul încântător de mai nainte.

Când nu mai aveam decât un pătrar de oră până la ținta călătoriei, începu éráși a-mi ficsa privirile asupra „Urbei lui Stirbeiú.“ Ce desamăgire! Nu mai găsim absolut nimic, care să semene a Veneție. Laturea orașului cea despre apă e formată de o cóstă, care e mai de tot pustiiă. Dar cu tóte astea, Călărașii aveau pentru mine un farmec deosebit: era orașul, unde nu credeam, că voiú mai ajunge, cât va fi lumea . . . Și totuși am ajuns. Sórele nu se mai vedea, când luntrașii turci ne scoteau în spate din barcă, find că n'o putură trage togmaí până la mal. „Ce sunt dator, Mehmet?“ întrebaí pe stăpánul barcei. „Două Franci și jumătate“ — respunse el. — Am plătit, am dat pe de-asupra și un bacșis, apoi m'am dus, unde eram așteptat.

(Va urma.)

Insemnătatea literaturii române populare.

Cu greú vom afla un popor, care să aibă o literatură poporală mai bogată și mai însemnată ca poporul român și care, pe de altă parte, totuși să fiă făcut așa puțin pentru adunarea produselor ei.

Deși avem asociațiuni pentru înaintarea literaturii poporului, deși avem mai multe societăți de lectură, a căror țintă principală ar trebui să fiă adunarea produselor literaturii populare, totuși trebuie să mărturisim, că mai tot ce s'a făcut în astă privință, s'a făcut de particulari. Acésta e o dovadă învederată, că amintitele asociațiuni și societăți seú nu pun destul preț pe literatura noastră poporală seú apoi că membrii lor sunt preocupați de alte scopuri mai înalte și mai nobile. După a mea părere, literatura poporală este una din cele mai mari și mai scumpe comori, de care trebuie să ne interesăm cu multă grijă.

„Popórele, care făcură primul pas în literatura lor“ — ție D-nu Marienescu — „și-au adunat povestile lor ca lucruri naționale de mare preț.“ Auđiți! povestile să fiă

lucruri de mare preț . . . Da, povestile, tradițiunile, cântecetele, descântecetele, credințele, superstițiunile și datinele populare sunt o avere și încă mare avere națională, érá nici decum nisce fantasii deșănțate și nisce idei scrintite, după cum le place unora a le numi. Ele cuprind un material prețios de activitate spirituală, care ne permite să vedem ca într'o oglindă pe poporul, care le-a produs. Nemții au compus din literatura lor poporală o mitologiă și chiar câte-va poeme. Póte că și noi am putea face acésta, dacă n'am fi atât de nepăsători.

„Odóre neprețuite posedem noi în literatura tradițională“ afirmă cu drept cuvânt D-nu Silași. Literatura noastră poporală, care s'a născut odată cu poporul, conține isvóre despre cele mai însemnate momente din viața lui; ea cuprinde chiar și date referitoare la originea națiunei, la religiunea ei primitivă și la tótă istoria ei; ea ne arată părerile poporului despre natură și țeitate; în fine, ea e o „enciclopediă chaotică, după care un observator filosof póte judeca tot ce scie și tot ce crede o națiune,“ cum

A r m a t a r o m â n a .

Vânător.

Infanteriă.

Vânător. Geandarm pedestru.

Dorobanț.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Roșior (șarjă).

Călăraș.

Geandarm călare.

Pompier.

Artilerist.

Marinar.

se exprimă D-nu Hasdëu. Ori-care ram al literaturii populare este plin de exemple, care confirmă această aserțiune.

N'are cine-va decât să ia de-arëndul toate ramurile literaturii populare, pentru a se convinge despre originea noastră romană. În privința limbei s'au exprimat chiar și străinii, că „limba română are mai multe expresii înrudite cu cea latină, decât toate celelalte limbe surori, chiar decât franceza și italiana.“ De aceea nici nu voiți aminti, decât numai câte-va exemple. Este foarte caracteristică analogia cuvântului „Urbs“ la Romani cu a cuvântului „Tëră“ la Români. Precum Românii însemnau prin „Urbs“ capitala lor Roma, așa înțeleg și Români nostri de dincóce de Carpați prin „Tëră“ patria Românilor, adică România. Precum pentru Romani numai Roma era cetate, așa și pentru Români numai Tëră românească este țară. Mai departe este bătător la ochi numele de vânt „bórea“ pentru legătura cea strânsă, în care stă cu numele cel vechi „boreas.“ Este cunoscut, că cei vechi numiau „boreas“ vântul de nord, pe când la noi bórea va să dică, vântul de sud. Și totuși bórea românească și „boreas“ al vechilor Romani sunt unul și același vânt! Dar de unde provine apoi diferența aparentă de înțeles? Éta de unde. Cei vechi își închipuiau pe boreas ca pe o ființă, care locuia în munții Hemului. Coloniștii romani venind în Dacia aduseră cuvântul boreas cu sensul ce-l avea mai înainte; dar fiind că din Dacia munții Hemului se vedeau spre sud, de aceea ei începură a numi cu această expresiune vântul de sud. Dar atunci de unde au luat Românii cuvântul „crivët“ pentru vântul de nord? După a mea părere și acest cuvânt ar putea să fiă tot de origine greco-romană. Mitologia ne spune, că moșul lui Boreas s'a numit Creios sau Creivos. Óre n'ar fi posibil, ca togmai de aci să derive și crivëtul nostru, însemnând vântul de nord?

Originea romană a națiunii noastre se mai poate constata și prin unele obiceiuri ale poporului. Colindele ne reamintesc vechile calendele ale Romanilor dela anul nou și din sărbătorile lui Saturn sau ale lui „moș Crăciun;“ „orațiile la nuntă“ ne revocă în memoria pe „străbunul carmen roman, care însoția și întăria legis actiones la căsătoria, la tocmele și în alte solemnitatibus,“ după expresiunea D-lui Hasdëu; „bocitórele la morți“ ne pun înaintea ochilor pe „preficele romane,“ ér „pomana“ nu este alt ceva, decât ospëtul făcut de străbuni „pro manibus;“ „armindenul“ și după nume ne spune de „arma dei,“ adică „arma Martis,“ — și câte altele!

Privescă cine-va cu băgare de samă luptele ciobanilor și ale flăcăilor români, precum și pausele și apucăturile întrebuițate în luptă, și va cunoște într'ênșii pe vechii gladiatori. Esamineze cu de-amăruntul danțurile poporului nostru, și va descoperi în trêsele „chori romani.“ Asculte basmele a „două feți cotofeți cu pèrul de aur“ și va recunoște pe Romul și Rem. „Lupta a trei feciori ai împèratului Roșu cu alți trei voinici ai împèratului vecin,“ modul luptei și apucăturile întrebuițate nu pôte să nu ne aducă aminte de lupta celor trei Horații și a celor trei Curiații. Luptele lui Mariș cu Sula, de care ne vorbesc basmele, sunt togmai luptele ce avură loc între Marius și Sulla, imperatores romani. Colindele lui Hadrian și Reliù, sau

mai cu deosebire colinda lui „badea Troian“ vorbesc încă și mai mult în favórea originii noastre romane.

Dacă trecem acum la mitologia vechiă, aflăm cu mulțămire, că și pe acest teren suntem norocoși. Numai cuvântul „nevastă“ este de ajuns, pentru ca să ne reamintescă pe Vesta și cultul ei la Romani; érá numele ăilelor din săptămâna ne vorbesc lămurit de ăei: Marte, Mercur, Joe și de ăețele Diana și Venus; numai Sâmbăta a schimbat pe Saturn și Duminca a luat un caracter cu totul creștin. Dintre numirile lunilor una se reduce la Janus alta la Marte, pe când celelalte ne dau notițe istorice. Din sărbători ne vorbesc „Crăciunul“ despre Chronos; Sft. Ilie se pare a fi o alusiune la „Jupiter tonans,“ ceea ce se mai adevărește și prin alte superstițiuni. Așa d. e. poporul pe alocurea petrece toate Joile din Pasci până la Rosaliù în nelucrare seú apoi cu prea puțină ocupațiune, pentru ca să nu-l pedepsescă Dumnedeu cu „pétră din cer,“ adică cu grindine. Tot reminiscențe vechi mai sunt și „Rosalele,“ „Sâmduenele“ ect.

Însé cele mai multe urme mitologice se află în basne. În această privință nu putem admite afirmațiunea D-lui Melidon, care susține, că „povestile nu cuprind nimica mitologic;“ pe de altă parte însé nu suntem nici de părerea D-lui Marienescu, care denegă povestilor ori-ce cuprins istoric, și afirmă, că „basmele cuprind numai elemente mitologice și că chiar și aceea, ce se pare istoric, a fost încă în vechime mitologic.“ D-nu Marinescu ne dă pentru talmăcirea numelor din povesti următoarea regulă: „Cunumele ăeilor“ — ăice d-sa — „este nume propriu,“ și pe baza această ne esplică apoi pe Dafin cu Apollo Dafneos, pe „fata din Dafin“ cu Diana Dafnea, pe Arghir cu Apollo argyrotocos, pe Delia cu Apollo Delios, și încă altele câte-va. Cu toate acestea nu ne vine a crede, că s'ar putea esplică astfel toate numele ființelor din povesti. Ce vom face, bună órá, cu numele „Harapot, stat de-un cot?“ Éste și el vre-un ăeu, vre-un Apollo seú este vre-o persoană istorică? Eú unul bazându-me pe esplicarea cuvântului, primită dela o persoană competentă, precum și pe cuprinsul pevestei, am curagiul a afirma, că Harapot este un Basarab seú Negru, care a mai adaus țerile de sub ascultarea sa. Și la alte popóre personagele mai însemnate istorice au trecut în tradițiuni și basne. Câte nu ne-ar povesti, bună órá, Nemți despre Barbarossa al lor?!

Se vede, că D-nu Marienescu, când a stilizat citata regulă „generală“ a trecut cu vederea ceea ce ne repeșce însuși în mai multe locuri afirmând, „că unele nume din povesti s'au schimbat în nume creștine, cum e „Petru frumos,“ „Petru născut din Mazere“ ș-a. D-sa a trecut asemenea cu vederea, că numele de sfinte creștine, cum sunt Sfta. Lunì, Martì, Mercurì, Joì ect. nu sunt și nu pot fi atribute, ci sunt curat numele proprii ale ăeilor și ăețelor păgâne. Trebuia, în fine, să mai țină samă și de acea împrejurare, că atributele mai multor ființe mitologice sunt traduse în românește și că prin urmare ele nu se mai pot talmăci după regula propusă. Astfel d. e. Castor și Polux ne întèmpină sub numirea de „Seran și Đoran;“ Vulcan se personifică în „Taurul pământului,“ érá Mercur, solul ăeilor ni se înfățișeză ca „Pristenul pământului“ ect.

Pe alte ființe din povesti trebuie să le recunoștem numai din descrieri, pentru că numele lipsesc cu totul.

Din norocire însă caracterele sunt așa de bine păstrate, însușirile esențiale așa de bine exprimate, încât ne prinde mirare. Așa, d. e., ar fi cu neputință, ca să nu recunoști în cel „om cu ochi în cefă, cât o scafă,” — să nu recunoști, ăie, pe un Ciclop, seú în paseri cu ciocul de fer să nu veđi „paserile stinfalice” ale lui Hercule, seú auzind despre „Muma pădurei, — o lighionă mare și urită, care păzesc și apără fiarele,” să nu sci îndată, că ai de-a face cu Diana.

Voii cita acum cel puțin două exemple și din poezii, că-că și acestea se mișcă uneori pe terenul mitologiei. Ascultați, cum descrie poporul nostru încă și astăzi pe o „furiă a iadului.” Pentru densusul ea și astăzi este tot:

O clonțată nveninată,
Cu pielea pe trup uscată;
Și cu pėrul despletit,
Tot cu șerpă acoperit.

O astfel de descriere înfioră pe om și-l ămple de gróză. Țtă apoi cum înfățișeză Românii și pe „Ciuma,” despre care se ăice într'un alt loc, că vine pe un nor „bóla cea mai rea din bóle” și:

Unde-ajunge picătura,
Se închid ochii și gura:
Ochii să nu mai privescă,
Gura să nu mai grăescă.

Al doilea exemplu cu privire la mitologiă este despre Auroră, care ni se descrie ca o Ilénă Cozântănană^{*)}:

Brėul și-a încins,
Porțile-a deschis;
Cheile-a perdut,
Luna le-a veđut,
Dar nu le-a luat,
Ci sórele le-a apucat.

Nu sémănă acesta în cât-va cu descrierea din Ovidiú? Nu convine óre o astfel de descriere mândrei Aurore? Se putea ea închipui și înfățișa mai frumos? Ea se încinge cu brėul și astfel tot cerul se rumenesc și capetă colórea rosei. Prin acesta deschide sórelui porțile, pentru ca el să între maiestos cu carul seú. Dar ea și perde cheile, pe care luna le vede și le lasă: le lasă, că-că ea n'are atăta căldură, ca să pótă topi picăturile de róuă; dar sórele, cum le vede, le toposesc și le ia cu sine.

Pe lângă aceste elemente mitologice vechi, rămase din credințele păgâne, aflăm în literatura poporului nostru și elemente curat naționale românesci, care s'au format aici pe pământul Daciei. Între acestea cele mai cunoscute și mai fantastice sunt: Strėmbă-Iemne, Sfăramă-pétră, Apă-rea, Sorbul-pământului. Acestea le putem considera ca nisce personificări ale elementelor. Dacă însă cine-va s'ar apuca să studieze cu atențiune tóte ramurile literaturii noastre populare, ar afla încă multe altele, din care ne-am putea compune și noi o mitologiă națională. Și fantasia Românului e fórte bogată în creațiunii pe terenul mitologiei atât în ceea ce privesc ființele, cât și lucrurile. Ea ne ăntroduce într'o lume, care este a ei și numai a ei. Și ce vedem în aceea lume de minuni? Vedem „palate de cristal” zidite pe munți de oțel, „copaci” crescuți până la nori și în vėrf cu cuiburi de zine, „paseri măestre,” care aduc vești de pe ceea lume, „pomii” de aur, pe cari cresc mere de rubin și cântă paseri de briliant; mai vedem apoi „erba ferului,” care descuie ori-ce încuietori și lăcate, „șerpă culcați pe patură de pietre scumpe” ș. a.

Însă mai importante, decât notițele mitologice, sunt fără îndoieală datele istorice, care se află în literatura populară, în tradițiunii, proverbie, poezii, ba chiar și în povești. Ca dovadă voiă aduce câte-va exemple referitoare la nisce întēmplări din cele mai mari. Înainte de-a ăice ceva despre luptele pentru cucerirea Daciei, trebuie să dați nisce lămuriri, care ne vor înlesni înțelegerea lucrurilor.

Popóarele personifică multe întēmplări și le întunecă prin circumscrieri. Spre a proba acesta voiă lua un eveniment din secolul nostru, și anume din istoria anului 1821.

— Maică pistólele mele,
Le-am visat făr de oțele, —

ăice Tudor Vladimirescu cătră mama sa, apoi continuă astfel:

Apoi înc'am mai veđut,
Șerpe galbin prefăcut,
Ce purta córne de țap,
Și creștă roșiă 'n cap.
El avea ochiú vėnđetor,
Avea graiú lingușitor,
Și me tot chēma mereú,
Să me duc la cuibul seú.

Cine ar putea recunoșce la prima vedere în acest „șerpe galbin” pe Ipsilanti, capul voluntirilor greci, decât istoria nu ne-ar spune, cum Vladimirescu a fost sedus mișelesc și încă și mai mișelesc omorit? Acest exemplu ne înlesnesc fórte mult încercarea de-a esplica și luptele Romanilor cu Dacii, precum și supunerea Daciei.

Este prea cunoscut, că în multe povești obvin smei și bėlauri, cari se luptă cu feciorii de împėrați și cu pajure; pajurele și feciorii de împėrați es tot deuna învingetori din luptă. Ei bine, ce vor fi însemnând acesti bėlauri și aceste pajure? Istoria ne spune, că pe stindardele Dacilor se afla un chip de bėlaur. Nu e decă cu anevoiă a gâci, că aici e vorba de Daci. Cât pentru pajură, ea este încă și mai lesne de esplicat. Cine n'a auđit de aquilele romane? Pajurele personifică oștirile romane; őră feciorii de împėrați ne înfățișeză pe conducetorii acelor oștiri.

Un alt moment însemnat în istoria noastră este întemeierea principatelor române. Acestă întēmplare se ascunde sub vėlul mai multor tradițiunii, care stău în legătură seú cu numirea etnografică, cum sunt tradițiunile împărtășite de un cronicar în limba slavică despre Roman-Vodă și Vlachita-Vodă, — seú cu numirea dinastică, cum sunt tradițiunile despre Basarab-Vodă și despre Negru-Vodă*).

A treia epocă, la care se referă unele date din literatura, și în deosebă, din poesia populară, este timpul de gloriă al Romănilor. Relațiunile Romănilor cu străini sunt destul de bine marcate în numeroșele balade. Aceste balade ne înfățișeză pe nisce adevėrați cavaleri de-ai evului mediú, cari se luptă cu apēsătorii din lăintru ai poporului și cu inimici de prin vecinătate. Mihul copilul trece prin munți, „pe la ora, când tótă suflarea dórme,” după cum se exprimă D-nu Alesandri. — pe la mieđul noptii, și nu se teme de o cetă întrégă de Voinici, deși acestia sunt tot

Voinicei levinți,
Cu armele 'n dinți,
Feciorii bunii de mână,
Căliți, țari de vėnă.

Román Grue Grozovanul străbate în Bugeac, pustiesc și îngrozesc chiar și pe Hanul. Țr' de se întēmplă, ca vre-un Mărzac să sosescă dela Bugeac și să facă jaf

*) Hasdėu. „Istoria critică a Romănilor.”

prin țeră, atunci vine Doncilă și-î aduce o copilă, care când l'a sărutat, capul lui l'a retezat. Un alt cavalier, mai ciudat, un voinic numai cât un ghem, adevă Ghemis, a înspăimântat pe Turci,

Că de-î mic și ghemuit,
Are față de 'ngrozit.

Dar să ascultăm și pe marele Stefan, să vedem, ce ne spune și dânsul prin rostul musei populare:

Sunt Român cu patru mâni,
Și am lăcuri de păgâni:
De Tătari am o săgétă,
De Turci pala mea cea lată;
De Litveni un buzdugan,
Și de Unguri un arcan.

Dar ca să ne putem face o idee și mai lămurită despre acele timpuri de fapte răsboinice, să audim și pe un ostaș al lui Stefan, pe Șoiman Burcel, pușor de voinicel:

Alelei, pe când eram
Om întreg, de me luptam,
Mulți dușmani am mai stricat,
Multe capete-am sfărmat,
De Tătari și de Litfeni
Și de sumeți Ungureni.

Între creațiunile fantasiei poporului găsim și unele de acelea, care fac pe sătenii noștri să nu se prea mire de progresele spiritului omenesc și de minunile civilizațiunii moderne. Românul nu se prea miră de mașina de abur, că-cî el cunoșce din poveștile sale căi năsdrașani, cari alérgă ca vântul și ca gândul; are apoi cunoscința de „bușténul Jelelor,” care te duce ca gândul, numai să-î dai trei călcăie. Este cam indiferent Românul nostru și față de iuțela telegrafului, că-cî el scie despre cutia dracului, care duce vestea mai iute ca gândul; nu este mai de loc impresionat de invențiunea fotografiei, fiind că el a audît din basne despre oglinda descântată, care pe toți morții îi arată viu, și alte mai multe.

Ne-ar mai rămănea acum, să vorbim ceva și despre valoarea literară a productelor poporului, despre frumusețile lor artistice. Și în privința acésta ne putem mândri! Basnul întrece tóte romanurile și tóte dramele literaturéi culte prin puterea fantasiei. Poesiile sunt pline de figuri fără sémén în literaturile altor popóre culte. Cu privire

la povești, D-nu Hasdëu ne dă ca exemple și ca modele următoarele trei: „Fata de împérat,” care „este curat o dramă vechiă, lipsită numai de dialog;” „Spaima smeilor,” în care se stabilește și se documentéază, că „nu e bine femeii a fi fără nici un drac;” ca și la Shakspeare, care mereu repetéază, că „femeia este un demon de colórea trandafirului;” în fine „Fata din Dafin,” unde găsim mai frumos esprimată aserțiunea lui Propertiú, care dice într'un loc: „și éráși ostenesce pe slugă întrebându-l să-î spună cele audite de o miie de ori.”

Ce se atinge de frumusețile poetice, eú cred, că nu este Român cărturar, care să nu le cunoșcă. Cu tóte acestea îmi ieau voiă a cita câte-va exemple numai așa pe nimerite:

Un cântec duios,
Așa de frumos,
Munții că résun,
Șoimii se adun,
Codrii se trezesc,
Frunțele șoptesc,
Stelele sclipesc,
Și 'ncale s'opresc.

Étă cum scie Românul să ne vorbescă despre puterea cântăreii. Dară ce diceți de următórea descriere atât de simplă și tot deodată atât de reușită?

Mândru ciobănel
Tras print'r'un inel:
Fețișóra lui,
Spuma laptelui;
Mustációra lui,
Spicul grăului;
Perișorul lui,
Pana corbului;
Ochișorii lui,
Mura câmpului.

Apoi cui nu vor plăcea nisce versuri ușóre și drăgălașe, cum sunt aceste dóue?

Fugi încolo, vino 'ncóce!
Ședî binîșor, nu-mí da pace!

Din ori-ce punct de vedere privim decî literatura noastră poporală, ea ne ímple de admirațiune. Ar fi datoría noastră a tuturor, să ne interesăm cu tot de-adinsul de acéstă scumpă comórá și să n'o mai facem uitată. Să nu mai așteptăm tóte dela alții! . . . I. V.

Datine, credințe și moravuri române.

Găinile.

I.

Décă o găină ¹⁾ cântă „cocoșesce”, adevă cum cântă cocoșul ²⁾, e semn rău; atunci la acea casă are să se întéple ori mórte, ori vre-o scârbă, ori o pagubă mare, ori apoi altă nenorocire ³⁾. Spre a putea delătura pericolul, pe care l' vestesce găina și care amenință casa, Româncele prind găina și se duc cu dânsa în fundul casei ⁴⁾ și încep de aci să măsore cu ea casa până la

¹⁾ Dela lat. gallina, ac. — ²⁾ Când găinile cântă ca tot deuna, adevă după cum le e cântecul, atunci se dice, că „cotcodoces” séu „cotcorozesc.” — ³⁾ Alții dic: de cântă găina la casa omului, nu e bine, că-cî asta-î togmăi ca și când ar domni femeia în casa gospodarului, care trebă e cea mai urită și mai ticălosă. — ⁴⁾ Unele măsura casa cu astfel de găini numai dela masă și până la ușă.

ușă; decă găina ajunge cu códa spre ușă, îi taie códa, érá de ajunge cu capul, îi taie capul ⁵⁾.

Prin acéstă procedură cred ele, că pericolul se depărtéază dela casă. Însé cele mai multe Românce, fiind că nu pot suferi nici o găină, care cântă cocoșesce, îi grăbesc mai bine sférșitul, ca să n'o mai audă cântând, și nu mai așteptă să măsore casa cu ea.

⁵⁾ Româncele din Căndreni și cele din satele învecinate, după cum ne scrie Petru Ursul, cantor biser. din Căndreni, când aud o găină cântând ca cocoșii, o prind și o dau de-a dura în cap și 'n códă din unghiul casei de cătră răsărit, pe sub laiță, până în unghiul casei despre apus, cu o mătură, care stă în mâna dréptă, cum se intră din tindă în casă. De ajunge găina cu capul mai întâiu la ungheriú, îi taie capul, érá de ajunge cu códa, îi taie códa.

Când se mănâncă, adică se bat, două găini între olaltă. atunci încă e semn rău. De aceea cel ce le vede, nici când nu le lasă să se mănânce, ci îndată le desparte: alungă pe una într-o parte și pe cealaltă în altă parte, ca să nu se mai pótă întelni curând ⁶⁾. Când găinile se scólă tare de diminéță și se culcă târșii, atunci ele, după credința poporului, vestesc fómete ⁷⁾. Cea mai mare parte de Românce nu vréu să taie găini pentru mâncare cređend, că carnea gainilor tăiete de dênsele nu e dulce, nu e gustosă. De aceea ele caută tot deuna un bărbat, ca să le taie găina; érá decă nu se găsesce bărbat pentru această trebă, atunci mai bine postesc, decât să taie ele înseși vre-o găină ⁸⁾.

Nevestele, mai ales cele ce sunt în stare binecuvântată, nu mănâncă mai nici una ouă de găină cu două gălbănușuri; se tem că, decă vor mânca, au să nască gemeni ⁹⁾. Când află vre-un ou de găină „părăsit“, adică cel de pe urmă, pe care găina-l ouă într'un anumit period, pe acela Româncele nu-l țin, ci-l asvêrle peste casă. După credința lor, un astfel de ou nu e spre bine ¹⁰⁾. Din ouăle părăsite, care sunt foarte mititele, se ăice, că din fiecare ese câte un „Spirituș“ ¹¹⁾, decă cine-va le clocesc subsuoră nouă ăile și nouă nopți. Spiritușul, după ce se nasce, rămâne în veci tovaroșul aceluia, care l'a scos din găoțe. El în lumea această servește persoanei, care l'a clocit; murind însă cea persoană trebuie ca pe cealaltă lume să servescă ea spiritușului ¹²⁾.

Aici 'n lumea această trecătoare tóte sunt ertate, după cum ăice Românul. Astfel decă și acela, care a crescut un spirituș, se servește de dênsul: îl trâmite la alt om, ca să-î facă rău, să-î omóre vitele din ocóle și din grajduri ș. a. Înse în cealaltă lume spiritușul e stăpân; el e domn preste cel ce l'a crescut aici pe pământ și ce voiesce el, aceea trebuie să facă crescătorul său ¹³⁾,

Afară de ouăle „părăsite“, de cele cu două gălbănușuri și de cele dintăiu ale puicuțelor negre, tóte celelalte ouă de găină sunt foarte căutate de Români. De aceea nu e mai nici o casă românescă, la care să nu se găsească găini. Din ouăle acestora Români fac „papă“ ¹⁴⁾ séu „scrob“. La pasci ei fac „ouă roși“, „împestríte“ și „muncite“ ¹⁵⁾. Érá la munți, amésurat datinei păstrate din străbuni, însurăței îndată după cununiă trebuie să mănânce mai întâiu un ou de găină și numai apoi pot să guste din celelalte bucate, ce li se pun dinainte ¹⁶⁾.

Ouăle de găină se mai întrebuintează și încontra unor bóle. Și anume: oul fert vêrtos táindu-se în două, sco-

țându-se gălbănușul din albuș și tornându-se puțin prăfușor de petró vênătă în locul gălbănușului se crede, că ar fi ajutând foarte mult, decă se pune la ochii cei cu albață. Asemenea mai sunt de albață și cuișórele pisate, puse pe albuș de ou. Paciușele de in unse séu muiete în spumă de albuș sunt bune să se pună la rane, când se opăresce, dar mai cu samă când se frige cine-va. Lapte de femeia mulș în găoțe de ou e bun contra aprinderii ochilor, decă se tórnă în ochi. Gălbănușul de ou pus la sóre se topește până ce se face dintr'ensul un fel de unt. Untul acesta apoi e bun de albață, decă se ung cu dênsul genele și tótă împrejmuirea ochiului ¹⁷⁾.

La înmormentări mai rar Român, care să nu dea peste morment groparului, séu altui om sêrman, o găină viia de sufletul celui repausat ¹⁸⁾. Găina această, dată peste mormentul séu gropa unui mort, după credința poporului român însemnéză deschiderea drumului în cealaltă lume, că-ci se ăice, că găina merge înaintea sufletului tot scociorînd și chiamând, ca și când ar avea pu mică ¹⁹⁾. La „prasnice“ séu „comândări“ Români dau preotului, care funcționéază, o găină albă séu un cocoș alb ²⁰⁾ de sufletul acelora, pentru cari se face prasnica séu comândarea ²¹⁾.

Babele române, precepute în arta medicinei populare, întrebuintează găinile negre, sfârticate de vii drept în două, la o mulțime de bóle, mai cu samă la dureri de piept și contra bubei celei rele. Drept aceea la fiă-care casă credința și datina păstrată din moși-strămoși pretinde, ca cele mai multe găini să fiă negre séu decă nu togmai cele mai multe, apoi cel puțin câte-va. De casa, unde sunt găini negre, nu pot să se aproprie nici odată farmecele, aruncăturile și spiritele necurate. Érá decă atare vrăjitoare face cui-va „pe ursită“ séu decă îl pocescce, atunci o altă vrăjitoare numai cu o găină négră e în stare să-î desfacă. Acea găină rămâne apoi pentru tot deuna a vrăjitoarei, care a desfăcut ²²⁾.

Afară de acestea ni se mai spune la țéră că, decă osul pieptului dela vre-o pasere domestică, prin urmare și dela găină, tăiată la nuntă séu la alte ospete și ăile de sêrbătoare, este drept, această însemnéză, că ambii soți sunt fideli unul altuia și că fericirea familiei e asigurată. Decă centrul osului e de-o colóre roșiă, atunci e semn, că sêrăcia stă departe de cea părechă de soți; érá decă colorea e albă séu numai puțin roșiă, însemnéză, că avuția nu-î prea iubescce ²³⁾.

În ziua de ajunul Crăciunului și a Botezului se dá găinilor de mâncat din tóte bucatele, ce se află pe masă,

⁶⁾ Se usitéză în Ilășesci și 'n alte sate din Bucovina. — ⁷⁾ Comunicat de un Român din Tereblecea. — ⁸⁾ Acastă credință și datină e lătită pretutindenea între Româncele din Bucovina. — ⁹⁾ Tot din această cauză nu mănâncă ele nici fructele cele îngeménate, precum: persece, prune, nuci, alune, mere ect. — ¹⁰⁾ Se usitéză în Ilășesci, Zaharesci, și în alte sate. Când aruncă aceste ouă peste casă ăic: „cum sbórá acest ou părăsit peste casă, așa să sbóre, să fugă și să se depărteze tot réul și tóte duhurile rele și necurate de această casă.“ —

¹¹⁾ Poporul român din Căndreni și cel din satele învecinate, după cum ne scrie P. Ursul, crede, că din oul cel dintăiu ce-l ouă o puicuță, se face Spirituș, decă se clocesc subsuoră. — ¹²⁾ După spusa Românilor din Voloca și după descrierea trâmăsiă din Horodnicul-de-jos de conscolarul meu Petru Prelipéc. — ¹³⁾ Com. de P. Prelipéc. ¹⁴⁾ „Papă“ = eierschmalz, dela lat. pappo (papo), are — a mânca. Plaut. Pe unele locuri se mai ăice și pápară și páparadă. — ¹⁵⁾ Mai pe larg vom scrie despre aceste ouă, când ne vom ocupa cu datinele dela Pasci. — ¹⁶⁾ P. Ispirescu. Legendele și Basmele Românilor ect.

Part. I, Ed. III, Bucuresci 1872, pag. 59. „Nu trecură multe ăile și le făcură o nuntă d'ale împêrătescile. Când se puseră la masă, le aduseră și lor un ou cu zamă, după lege, din care numai améndouí trebuiau să mănânce.“ — ¹⁷⁾ Com. de o Româncă din Siretiú, — ¹⁸⁾ Se usitéză pretutindenea la Români, respect. la Româncele din Bucovina. — ¹⁹⁾ Com. de P. Ursul. — ²⁰⁾ E de însemnat și aceea, că la prasnice séu comândări nici odată nu se dau găini séu cocoși negri de sufletul celor repausați, ci numai albi. — ²¹⁾ Se usitéză mai pretutindenea la Români din Bucovina. — ²²⁾ Com. de P. Prelipéc. — ²³⁾ G. Dem. Teodorescu. „Încercări critice asupra unor credințe, datine și moravuri ale poporului român.“ Bucuresci 1874, pag. 92. — Mai esistă la popor încă și cea credință, că rum-pend doui înși osul pieptului dela o găină, pe a cui parte rămâne mai mult, acela va trăi mai îndehung, érá celalalt va muri mai curênd. Decă osul se rumpe în doue părți egale, atunci viața celor ce l'au rupt va avea aceeași durată.

câte câte-va fărîmături; dar acestea se pun în mişlocul unui cerc de puțină sevă de poloboc, pentru ca toate găinile să mănânce dintr'un loc. Prin această Românele cred, că vor face pe găini să nu ouă care pe unde apucă, ci să ouă toate într'un loc ²⁴⁾.

În casa unde sunt cloşce de găină, după credinţa poporului nu e bine să se mănânce ouă fripte. Şi nu numai că nu e bine să se mănânce, dar nici frige nu se pot în acea casă sevă în apropierea ei. Dacă s'ar face unele ca acestea, atunci puil ar peri toţi încă înainte de-a eşi din găoace ²⁵⁾. Asemenea nu trebuie a se pisa sare sevă alt ceva la casele cu cloşce, că-cî asurdeşc puil ²⁶⁾. Pentru ca fiitórele cloşce să stea bine pe ouă, până vor scóte puil, e de lipsă, ca preotul, când âmbă cu icóna la ajunul Crăciunului şi cu crucea la ajunul Botezului, să şadă măcar vre-o două minute pe la mesele ómenilor şi să guste câtuşi de puțin din bucatele puse pe masă. La acea casă unde preotul nu şade nici un pic, se scie, că cloşca n'are să scótă puil. Aşa crede poporul român din Bucovina şi când preotul sosesc cu icóna sevă cu crucea în casa cui-va femeile nu-i dau pace până nu se pune măcar pe un moment la masă.

Românele au datina de-a pune sub cloşce ouăle fără părechia. Motivul este acesta: întemplantându-se, ca vre-un ou să fiă limpede sevă ca vre-un puil să péră în găoace, — atunci să péră cel stingheriu ér' nu din părechia. Punând cu părechia ele cred, că ar trebui să se strice mai multe ouă şi să péră mai mulţi puil. Ér' când e să pună ouăle sub cloşcă, atunci mai întâiu le cercă în zarea luminei spre a vedea, care sunt bune de pus şi care nu. Cele ce au „bănuţ“ în partea rotundă şi nu sunt „ciuruite“, acelea sunt bune, érá cecelealte nu ²⁷⁾. A patra şi după ce au pus ouăle sub cloşcă, le mai cercă odată, băgându-le într'o strachină cu apă caldă. Acele, care plutesc pe deasupra apei e semn, că sunt limpede şi că nu vor eşi puil din ele; prin urmare trebuiesc înlocuite cu altele prospete; bune de clocit sunt numai acelea, care se cufundă în apă. Le cercă apoi din nou şi la zarea luminei şi înlăturéză pe toate acelea, care nu se arată turburi ²⁸⁾.

Înainte însé de-a aşeda ouăle sub cloşcă, Românele pun mai întâiu în cuibare un cuiu de fer şi o brasdă de sub plug sevă o gliă de cele ce se pun în diminéta Sântului-George pe streşinele caselor, pe stâlpil portilor şi ai portitelor. Cuiul, brasda şi gliă au să apere puil, ca să nu péră în găoace, când tună ²⁹⁾. Femeile, care vréu să éşă numai cocoşei, pun ouăle în cuibare cu o cuşmă sevă c'o pělăria; cine doresce să aibă numai puicuţe, le pune c'un tulpan sevă c'o pestelcă ³⁰⁾. Dacă cine-va voiesce a împiedeca pe o cloşcă să nu mai clocéscă, atunci o móie în apă rece sevă o urzică.

Găinile, ce au cobe ³¹⁾, Românele sciú să le vindece foarte lesne; ele deslipesc cobeá cu vârful unui ac sevă şi cu unghiile ³²⁾.

²⁴⁾ Com. de P. Prelipćen. — ²⁵⁾ Idem. — ²⁶⁾ După credinţa Româncelor din Siretiú. — ²⁷⁾ Com. de o Româncă din Siretiú — ²⁸⁾ Idem. — ²⁹⁾ Idem. — ³⁰⁾ Idem. — ³¹⁾ „Cobeá“ e un fel de bólă, pe care o capétă numai găinile şi gâscele, când nu béu apă de ajuns. Adecă pe vârful litmbei li se face un fel de peliá vértósă ca unghia; ea are forma unui simburé despicat de bostan şi din cauza ei găinile şi gâscele nu pot mânca nimic şi încep a gogi şi a hârcăi până ce per. Dela această bólă şi hârcăitură a găinilor vine şi şicala: vorbesce pare că are cobe, care se aplică ómenilor, ce vorbes răguşil. — ³²⁾ Se şice, că cobeá se vindcă şi atunci, când găinile şi gâscele, ce o au, béu apă de omét (néuă, zăpadă) din luna lui Martie. Românele

II.

Décă voim acuma să aflăm originea datinelor şi credinţelor înşirate până aici, trebuie să ne întórcem privirile la vechime, să consultăm puțin mitologia şi pe scriitorii însemnaţi ai vechilor Romani. Făcând acesta ne vom convinge de bună sama, că datinele şi credinţele, de care am vorbit, îşi au isvorul lor numai şi numai în credinţele datinele Romanilor, străbunilor nostri.

Romani pe lângă augurat şi aruspicat mai aveau încă şi o mulţime de alte auspice specifice sevă feluril de a consulta sórtea. De acestea se ţin şi găinile. Drep aceea ei întreţineau cu cheltuelil publice un anumit număr de găini sfinte. Când era să se întrebe sórtea, preotul da găinilor de mănecare: decă ele măncau cu lâcomia această se considera ca un presemn (omen) norocos; érá decă nu voiau să mănânce, atunci era vorba de vre-o ne-norocire ³³⁾.

Dar nu era numai atâta.

Romani puneau foarte mare preţ pe întrebarea sórtil ei ţinea mult la cunoşterea norocului şi la gácirea întemplantărilor din viitor. Cântatul, beutul, mişcările găinilor aveau pentru dênşii o deosebită însemnătate, că-cî se credea, că prin acestea se póte afla sórtea, bună sevă rea, atât a singuraticilor indiviđi, a familiilor, cât şi a statului întreg. Romani nu întreprindeau mai nici un lucru mai important până ce nu consulta şi pe găini.

Dela aceste datine, credinţe şi prejudeţe ale Romanilor provine, fără îndoieală, şi o mare parte a datinelor şi credinţelor românesce de astăđi. De aci cređ eu, că provine datina în ajunul Crăciunului şi al Botezului de-a da găinilor să mănânce din mişlocul unui cerc de poloboc; apoi aceea, de-a mészura şi de-a tăia găinile, care cântă cocoşesc, — de-a despărţi găinile, când se bat, — precum şi obiceiul femeilor de-a nu tăia găini, apoi al nevestelor de-a nu mânca ouăle de găină cu câte două gálbănuşuri.

Tot în auguratul şi aruspicatul Romanilor trebuie să căutăm originea şi a celorlalte credinţe; precum sunt vestirea fómetei, când găinile se scólă tare de diminéta şi se culcă foarte târđiu, apoi prevestirea fericirei şi a nefericirei, a sêraciei şi-a avuţiei, a morţiil timpurie sevă mai târđie, după osul pieptului dela găini.

Credinţa Romanilor în privinţa clocirei ouălor părăsite şi a celui dintăiu ou de puiculiţă la Romani nu o găsim întogmai. O aveau însé în cât-va şi Romani. Étă ce ne spune Pliniú:

„Chiar şi de cătră om se clocesc“, — adecă ouăle de găină — „Împêrătésá Livia fiind în fragedă tinereţá îngreunată cu Tiberiú Cesare de cătră Nero, şi dorind foarte a nasce un urmaş bărbătesc, îşi luă refugiul la auguratul unei copile, clocind un ou în sín şi când trebuia a-l depune, îl preda în sínul unei nutrice, ca să nu se întrerupă clocirea. Şi se spune, că nu s'a înşelat în augurat ³⁴⁾; că-cî scoténd ea din găoace un cocoşel a născut şi un băiat.“

Mai departe tot din Pliniú aflăm, că Romani aveau aceeaşi datină ca şi Românele nóstre, de-a pune sub cloşce ouăle fără părechia; a patra şi ei le cercau în zarea luminei şi în apă, ca să vadă, care sunt bune de

într'adevér strîng apă de omét din luna lui Martie şi o păstréză apoi peste tot anul. — ³³⁾ L. Fürstedler. Die Góttewelt der Alten. Pest, Wien, Leipzig 1866, pag. 18. — ³⁴⁾ Pliniú Hist. nat. lib. X, c. LXXVI.

decit și care nu. Ca și Românele de astăzi. Romanii încă îndatinau a pune în cuibarele cloșcelor un cuiu de fer și țernă de sub plug spre a apăra puii din ouă încontra tunetului³⁵⁾.

Celelalte datine și credințe, ce le mai au Românele despre cloșce, e adevărat, că nu se pot considera de-a dreptul ca o rămășiță dela străbunii nostri, dela vechii Romani; dar eu cred, că ele sunt nisce adaosuri de mai târziu și că, în tot casul, purced din aceeași fântână, de unde ne-au venit și celelalte, despre care ne vorbește Pliniu.

La ceremonii cu caracter divin, gămile cu rostul și cu piciorle galbine se consideraū ca necurate; asemenea se mai consideraū ca necurate și gămile negre la sərbarea secretă, care se făcea în onorea buneii deite (bona dea) numai din partea femeilor, bărbații fiind cu totul eschiși³⁶⁾.

De aici provine și datina femeilor române de-a da preotului la prasnice numai găini albe de sufletul morților, ăra negre nici odată. Pote că tot aici s'ar putea căuta și originea obiceiului de-a da găini peste morminte de sufletul celor repausați.

Ce se atinge de întrebuintărea ouălor de găină ca medicamente vom aminti numai atăta, că ea era în mare vadă la Romani. Cartea XXIX c. XI din istoria naturală a lui Pliniu tratăză mai numai despre medicamente din ouă de găină³⁷⁾.

Datina, ca însurăței după cumuniă să mănânce mai întâiu dintr'un ou și apoi din celelalte bucate, vine de acolo, că la Romani ouăle de găină formaū de ordinar începutul fiă-cărui prând și ospet. De unde și proverbele: „famen ad ovum“ (Cic.), până la ou, adecă începutul ospetului, și „ab ovo usque ad mala“ (Horațiu), adecă dela început până la sfersit³⁸⁾.

Din tote, câte s'au espus până aici, lesne se pote incredința ori cine, fiă chiar și cel mai inversunat contrar al descendinței noastre, că tote datinele și credințele Românilor, seū mai bine ale Româncelor despre găini, sunt rămășițe cu adevărat romane. În șirul acestor datine și credințe nici un cuvânt nu se află, care ar fi în stare să arunce cât de puțină umbră asupra afirmațiunei noastre.

S. Fl. Marian.

A r m a t a r o m â n a.

Cele ce s'au publicat în primii patru numeri ai „Albinei Carpaților“ despre armata română aveau să mai fiă completate prin câte-va ilustrațiuni și prin nisce apretieri despre valorea ostașilor României. Acastă completare o dăm în numărul de astăzi. Din ilustrațiunile de pe pagina 125 cetitorii nostri își pot face o ideeă destul de lămurită despre uniforma soldaților de diferite arme. Peste tot putem afirma, că esteriorul oștenului român face o impresiune din cele mai plăcute. Ți-e mai mare dragul să veđi pe roșiori și pe vânători, când defileză în mare tinută! Ba chiar și dorobanții seū curcanii, cum le dăc în România, surprind prin costumul lor național; căciulele a la Mihaiu Vitezul dau acelor voinici nu sciū ce aspect marțial, pe care celelalte trupe nu-l posed în asemenea grad.

Dar ceea ce trebuie să ne preocupe astăzi mai mult nu este nici decum uniforma, ci valorea armatei române. Țta despre ce ne-am propus a vorbi cetitorilor nostri. În ceea ce privește bărbăția și bravura soldaților romani nu vom dăce absolut nimic dela noi, vom resuma numai cele dăse de străini. Apretierile noastre ar putea să fiă bănuite; ni s'ar putea imputa, că suntem fanfaroni și lăudăroși. Laudele și apretierile străinilor nu pot fi supuse la nici un fel de indoielă, cu atât mai vertos, că-cī ele provin în parte chiar dela nisce omeni, cari până acum nu sciaū, decăt să hulăscă pe Romaniu de dincolo de Carpați.

Mai că nu esistă oștire în lumea cea mare a lui Dumneđu, care să fiă fost mai defăimată și mai înegrită din partea străinilor, decăt cea română. Țănă mai erī alaltă ori jumătate presa europenă, de nu și mai bine de jumătate, acoperia pe ostași României cu cele mai scârbóse batjocure și-i traia c'un dispreț ne mai pomenit. Epitetele injurióse curgeau gârlă din tote părțile. Pe tote tonurile ni se cânta despre soldatul român, ba că e poltron și laș, ba că e nedisciplinat, ba că nu scie să porțe armele, ba că nu va merge la inimic, ba că va fugi la cea dintăiu

impuscătură dată de Turci ect. ect. Și sciți, cine spunea asemenea lucruri? Le spuneaū până și redactorii unora din cele mai mari și mai seriose dăire din Europa „civilisată.“ Îndeșert li se aducea acestor domni aminte de soldații romani din Austro-Ungaria, indeșert li se pomenia de Solferino, de Custoza și de Königsgrätz. Nobiliu reprezentanți ai preseii „civilisate“ nimic nu voiaū să auđă, nimic nu voiaū să înțelgă: ei țineaū una, că armata română e ticălosă. Un corespondent mergea cu mărșavia atât de departe, încăt nu se șfia să afirme, că va arunca un muc de țigare înaintea unei linii de ostași romani și dăce dintr'ensii vor eși din rënd, că să-l rădice. Nu sciū cine dintre Romani va fi îndrăsnit, să reamintăscă detractorilor străini virtutea romană. Să fi vėđut apoi sarcasme și ironii, să fi vėđut bătaia de joc! Pe timpul mobilisărei un corespondent englez își ridea cu haz de sutele de oșteri romani, cari se preâmbლაუ pe stradele Bucurescilor făcend paradă cu sabiile și cu epoletele; bietul om ar fi stat să jure, că acei oșteri nu vor fi de nici o trebă în fața inimicului. Cu puține dăle înainte de luptele dela Plevna chiar și un dăiar rusesc luă asupra-și nobila misiune de-a defăima în terminii cei mai revoltători pe oștenii României proorocind, că peste curënd ticăloșii de Romani vor pune lumea în nimire prin desastrul lor în fața Plevnei.

Dar să lăsăm pe străini și să întrebăm po Romaniu de dincolo, ore nu vor fi pécăuit și ei încontra oștirea lor naționale? Sac și cenușă, Romani! Voi încă sciați să vorbiți de bine și să admirați pe ori-ce altă oștire, numai pe a vóstră n'ați prea băgat'o în samă. De câte ori venia cineva să vė vorbescă de bravura română, voi erați în stare să strigați cât vė lua gura: declamațiuni! fanfaronadă! Dăcă cineva ar fi îndrăsnit să vė afirme, că ostenii de astăzi vor fi tot atât de viteji, ca și cei de odinióră, ca și

³⁵⁾ Cadrul articolului de față e prea îngust, decăt ca să pot reproduce tote acele medicamente de ouă de găină, pe care le însiră Pliniu în aretatul capitol. — ³⁶⁾ Schönberger Wörterbuch tom. II, pag. 214 — 215.

cei din ȃilele Domnilor b tr ni, c ti dintre voi n'ar fi suris cu neincredere, c ti nu s'ar fi făcut, că nu vréu să  ntel g ? Sac  i cenu a pe capetele v stre!

 n basnele nóstre populare figur z  un personagi  f rte interesant, cu numele Cenu otc .  ntre frai îl e cel mai tiner  i chiar  i p r nii săi îl consideră ca pe o fiin  slabă, îl ia  în r s  i-l despreiuesc. El de ordinar ni se  nf i e z   e d nd în cenu a din vatră. C nd se  nt mpl  vre un lucru mare pe la curiile regilor  i ale  mp raiilor, c nd e vorba d'a se găsi voinici, cari să se lupte cu smei  i să omóre b lauri, atunci frai  i lui Cenu otc  se duc dimpreună cu alii feciori, să c stige premiul biruin ei; singur Cenu otc  rem ne în vatră ca unul, ce nu e harnic de nici o treb . Dar după ce au plecat toi   de a casă, el face un semn, scutură un fr u,  i  t  că-i vine calul S relui  i-i aduce vestminte  i arme strălucitoare. Cenu otc  se îmbracă  i încalecă. Deodată prin muliimea dela curiile  mp raiilor se vede str b t nd un voinic mai m ndru  i mai vit z dec t toi ceialalii. E despreiuitul Cenu otc . El întrece pe toi voinicii în aventuri, taie smei, ucide b lauri tomai ca un n sdr van. E ind  ving tor din cele mai cr ncene lupte el de ordinar merge de se osp t z  la masa  mp ratului  i se c s toresce cu fiica acestuia. Muliimea  nform ndu-se apoi despre numele voinicului, începe să murmure cu admira iune  i să  opt esc  uimită: Cenu otc ! Cenu otc ! . . .

Străinii în dispreiul lor pentru tot ce e românesc făcuseră din armata română un fel de Cenu otc . Dar pe c nd ei lua  în r s mobilizarea din România privindu-o ca o p pu ari , pe atunci osta ii junelui stat de peste Carpai evoca  de prin morminte umbrele eroilor străbunii, se  nspira  de mărimea faptelor acelora  i se av nta  ca nisce năsdrăvani pe drumul gloriei din trecut. Ast di, după ce fiii României au dat deja probe strălucite despre h rnicia lor, ast di au im pe străini esclam nd cu mirare: armata română! armata română! . . .

 n cele ce urm z  vom resuma pe scurt apretierile unor  iare străine despre purtarea solda ilor români  i despre valoarea lor. E de observat, că chiar  i acele foi, care mai înainte nu scia  dec t să calumnieze, ast di fac elogie f rte măgulitoare armatei române. Înainte de t te constatăm cu o deosebită m ndri , c  desert rile de sub drapele nu s'au ivit de loc în rangurile osta ilor români din  iua, c nd ei au fost chema i să lupte pentru  er . Departe de a căuta să deserteze, solda ii români ardea  de nerăbdare de-a fi du i c t mai cur nd în fa a inamicului. Cu deosebire interesantă se părea corespondenților străini vieța solda ilor români în tabără. Un corespondent francez v d ndu-i pentru prima  r  la Calafat a rămas uimit de purtarea lor. El compară pe soldatul român cu ceialalii solda i de ginte latină  i mai v rtor cu cei francezi; îl găsesce tot deuna cu voi  bună, ri d nd  i privind cu frunte serină la pericolele, ce'l  st pt . Nisce coresponden i germani compară tabăra română cu cea rus c  în fața Plevnei.  n tabera rus c  domnesce monotonia  i liniscea; în tabera română, din contră, nu ve i dec t vioiciune  i veselie. Osta ii ru i trăesc mai mult separa i fiă-care pentru sine; solda ii români se asociază, se grup z , sta  de vorbă unii cu alii,  i c nd nu sunt ocupa i cu alt ceva, ei j c  hora ca la  ile mari.

 n luptă osta ii români se disting prin dispreiul mori  i prin av nt  i prin s ngele rece. Aceste  nsu iri alese s'au

dat pe fața în cele dint iu  ile ale răsboiului, c nd cu bombardarea dela Olteni a  i dela Calafat. Trupele primia  cu nepăsare bombele ce venia  din drépta Dunărei  i în loc d'a se înfiora la vederea lor, ele ridea   i glumia  pe întrecute. Recun scerile întreprinse atât înainte cât  i după trecerea Dunărei, erau cele mai învederate dove i, c  soldatul român va sci să se  in  bine în c mp deschis. Atacul asupra Plevnei  i în special asaltul redutei dela Grivi a au dat Rom nilor ocasiune de-a proba  i amicilor  i du manilor, c  na iunea n str  n'a perdut absolut nimic din vechile virtu i răsboinice;  iua de 30 septemvre a răsunat armata română de t te clevetirile din afară  i o-a pus în r nd cu cele mai bune o tiri din Europa. După mărturiile corespondenților străini  i chiar după depe ele rusesci oficiale, Românii au făcut în fața Plevnei minuni de viteji . Ori unde li se comanda să m rg , ei mergea  fără  ov ire; av ntul  i cutezarea lor au făcut pe un corespondent german să le aplice espresiunea germană „Toh-k hnheit,” care  nsemn z  cutezare nebună. O pl i  de foc se revărsa din întăriturile turcesci; gl n ele c dea  ca gr ndinea  i tr ntia  la p m nt  iruri întregi. Acéstă situa iune cr ncen  n'a putut împiedeca pe osta ii români de-a pune scările pe c stele Grivi ei  i de-a lua cu asalt acéstă redută. Aspectul mori   în loc de-a descur gia pe viteji  i luptători  i  nd rjia tot mai mult,  i făcea să înainteze tot mai rezolu i. Biruin a dela Grivi a a fost plătită de Români cu jertfe enorme; dară ea a făcut să str luc c  vitejia română cu t te ra ele gloriei.  mp ratul rusesc a decorat preste patru- eci de doroban i cu ordinul Sântului George, cei mai înalt ordin de distinc iune militară. Un regiment întreg a fost decorat de principele Carol cu st ua României. Aea  i de gloriă națională  i-a pus  i un monument vizibil prin trofeele, care se află acum în Bucuresti, adecă trei tunuri  i un st g luate dela inamic.

Dar  armata română nu se distinge numai prin vitejia personală a singuraticilor osta i: ea s'a făcut deja renumit   i prin inteligin a ei în ceea ce privesce opera iunile, prin măestria în manuirea armelor. Artileria română e l udat  ast di de toi b rba ii de specialitate, c ti au v dut'o pe c mpul de r sboi; e l udat  până  i de cei mai  foca i amici ai Semilunei. Asemenea putem  ice  i despre disciplina, despre sim tem ntul datoriei. Nici cel mai cr ncen foc din partea inamicului nu era în stare să facă pe osta ii români a- i perde pasul  i a e i din r nd. Alipirea de st g  i de arme caracterize z  pe osta ul român p te chiar mai mult dec t pe alii osta i din armate b tr ne  i rutinate. Un batalion de doroban i v d ndu-se în pericol d'a- i perde st gul, nu- i perdu firea, ci sci u să-l scape de desonore într'un mod interesant: solda ii rupseră în buc i acel st g  i-l  mp rtir  între d n ii, numai să nu încapă întreg în m nile du manului. R ni ii nu vor să se despartă nici decum de puscile lor. Un brav, care avea m na dréptă stric t ,  i  inea pu ca în cea st ng . Fiind întrebat, de ce se mai trudesce purt nd povară, într'un moment, c nd puterile îl părăsiseră mai cu totul, el respunde: pu ca e a st p nirii  i trebuie să o da  în samă. Un alt rănit fiind dus la ambulanz  observ nd, c  pu ca nu e lângă d nsul, spuse numărul ei celor ce  ngrija  de d nsul, ca nu cumva să i se p r d .

Din cele premergătoare p te ori cine să- i facă o idee  adevărată despre  nalta valoare militară a o tirii române. Noi din parte-ne mai adaugem numai atât, c  ast di t te calomniile  i cobirile străinilor sunt reduse la nimic. Cum nu se vor ru ina aceia, cari au îndrăsnit să le scor-n c   i să le sustin  cu at ta  nc p tinare?!